

APRECIEREA PROBELOR LA REVIZUIREA CAUZELOR PENALE ÎN INSTANȚA DE FOND

ASSESSMENT OF EVIDENCE IN THE REVIEW OF CRIMINAL CASES IN THE COURT OF FIRST INSTANCE

LUPAȘCO Lilia,
Școala Doctorală Științe Juridice, USM

CZU: 343.14:343.158:343.13(478)(094.4)

Summary

The legal review is conceived as an extraordinary remedy, through which it is possible to obtain the annulment of an irrevocable court decision and the resumption of the trial on the merits. Only irrevocable court decisions issued by the courts of the Republic of Moldova may be subject to review. The ultimate purpose of the review is to remove the errors of fact and law committed by the court in the trial on the merits.

In this scientific article we will analyze the institution of review with reference to the Code of Criminal Procedure of the R.M., judicial practice and specialized legal literature. During the research, we paid more attention to the most important aspects of the review, such as: the grounds for submitting the request for review, the opening of the review procedure, the persons entitled to submit the request for review, the stages of judging the request for review, court decisions after retrial, useful conclusions and recommendations regarding the amendment of the criminal procedural legislation.

The regulation of the revision can be found in the Special Part, Title II, Chapter V of the Code of Criminal Procedure, Articles 458-465. The law exhaustively establishes the grounds on which the request for review may be admitted. As a result, the person submitting a request for review must indicate in concrete terms at least one of the grounds provided for in Article 458 (3) of the Code of Criminal Procedure.

Keywords: *review, extraordinary appeal, authority of res judicata, irrevocable court decision, re-examination, miscarriage of justice, security of legal relations.*

Introducere

Hotărârile judecătorești definitive și irevocabile se bucură de autoritatea lucrului judecat. O dată ce instanța a hotărât în mod definitiv, în fapt și în drept, asupra învinuirii formulate, nu se mai permite declanșarea unei noi judecăți cu privire la aceeași faptă și la aceeași persoană.

În virtutea autorității de lucru judecat, hotărârea judecătorească penală este considerată ca o expresie a adevărului (*res indicatae pro veritate habetur*) [1, p.213] iar atacarea pe căi obișnuite a hotărârilor judecătorești irevocabile nu se permite. Cu toate acestea, autoritatea de lucru judecat nu înlătură pericolul contaminării hotărârilor definitive și irevocabile cu unele erori judiciare.

Ca orice activitate umană, și activitatea de înfăptuire a justiției este marcată de unele greșeli, fapt ce impune existența unui mecanism de redresare [2, p.47]. Pornind de la faptul că autoritatea de lucru judecat nu permite atacarea pe căi obișnuite a hotărârii judecătorești irevocabile, au fost instituite căi extraordinare de atac.

Căile extraordinare de atac se înfățișează ca remedii procesuale menite a repara erorile pe care le conțin hotărârile judecătorești penale rămase definitive și irevocabile. De fiecare dată, căile extraordinare de atac sunt îndreptate împotriva hotărârilor irevocabile. În doctrină pe bună dreptate se susține opinia potrivit căreia căile extraordinare de atac nu fac parte din ciclul normal al procesului penal, reprezentând mijloace de reluare a activităților deja efectuate [3, p.374]. Corelația dintre căile ordinare și extraordinare de atac se caracterizează prin unele asemănări, dar mai multe deosebiri.

Având scopul de a oferi cadru legal pentru remedierea erorilor judiciare, în Partea specială, Titlul II, Capitolul V al Codului de procedură penală, legiuitorul moldovean a instituit căile extraordinare de atac – recursul în anulare (articolele 452-457 din Cod), revizuirea (articolele 458-465 din Cod) și recursul în interesul legii (articolele 465/1-465/4 din Cod).

Din cauza volumului mare de informații care există în doctrina juridică de specialitate privitor la căile extraordinare de atac și luând în considerație că subiectul căilor extraordinare de atac excede obiectivele propuse de noi, în prezentul articol științific vom cerceta numai revizuirea.

Instituția revizuirii va fi analizată cu trimiteri la Codul de procedură penală al R.M., practica judecătorească și literatura juridică de specialitate. Atenție sporită vom acorda celor mai importante aspecte ale revizuirii, precum: cazurile de revizuire, deschiderea procedurii de revizuire, persoanele cu drept de înaintare a cererii de revizuire, fazele judecării cererii de revizuire, hotărârile pronunțate de instanță după rejudecare, concluzii și recomandări utile privind modificarea legislației procesual-penale.

Caracteristica generală a revizuirii

Instituția **revizuirii** își are începuturile în dreptul francez, purtând denumirea de *recours en révision*. Fiind o cale extraordinară, *recours en révision* putea să fie deschisă numai în cazurile prevăzute prin lege; și, fiind o cale de retractare, transmitea cauza penală a doua oară spre judecare [4]. În prezent, reglementarea revizuirii este asigurată prin articolele 458-465 din Codul de procedură penală al R.M.

Instituția revizuirii a existat și până la intrarea în vigoare a Codului de procedură penală actual. Astfel, în Codul de procedură penală al R.S.S.M. [5] (abrogat), care s-a aplicat pe teritoriul Republicii Moldova până în anul 2002, revizuirea era prevăzută în Capitolul 33, intitulat „Revizuirea procesului penal”, articolele 363-369. Acest Capitol 33 era parte integrantă din Titlul al 7-lea, denumit „Căile extraordinare

de atac” în care, alături de revizuire, erau reglementate alte două căi extraordinare de atac: contestația în anulare (articolele 351-357 CPP), recursul în anulare și demersul în interesul legii (articolele 369/1-369/6 CPP). Revizuirea din legislația veche nu se deosebea cu mult de modul în care revizuirea este reglementată în prezent.

Revizuirea mai are rolul de a îndrepta hotărâri judecătorești definitive care, din anumite motive, sunt netemeinice. Finalitatea revizuirii este de a înlătura gravele erori de fapt, fiind astfel un remediu procesual în acest sens [6, p.431-432].

Pot fi supuse revizuirii numai acele hotărâri care conțin o rezolvare a fondului cauzei. În lumina jurisprudenței Curții Constituționale a Republicii Moldova, *pot fi supuse revizuirii doar hotărârile judecătorești irevocabile care conțin o rezolvare a fondului cauzei*, deoarece prin revizuire se urmărește înlăturarea erorilor de fapt pe care le conțin hotărârile judecătorești, or, asemenea erori pot fi întâlnite numai în hotărârile care rezolvă fondul cauzei penale [7].

În afară de faptul că este o cale de atac de fapt, revizuirea este și o cale de atac de retractare, întrucât deși hotărârea atacată nu este în sine nelegală și netemeinică, în fața judecătorilor ce o examinează se invocă și dovedesc situații noi care dacă ar fi fost cunoscute ar fi dus fără putință de tăgadă la o altă soluție, diametral opusă [8, p.63]. În aceste situații este justificat ca însăși instanța ce a pronunțat hotărârea să revină asupra ei și să rejudece cauza.

Cazurile de revizuire

Dispozițiile art.458 alin.(3) CPP prevăd în mod exhaustiv temeiurile în baza cărora poate fi admisă cererea de revizuire. Persoana care înaintează cererea de revizuire trebuie să prezinte instanței argumente plauzibile care să facă aplicabil art.458 alin.(3) CPP, prin indicarea concretă a cel puțin unuia din temeiurile stabilite.

Revizuirea poate fi cerută în situația când ***s-a constatat, prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în timpul urmăririi penale sau în legătură cu judecarea cauzei*** (art.458 alin.(3) pct.1 CPP). Ca exemplu, poate fi mărturia mincinoasă, adică constatarea că un martor, un expert, un interpret a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere. Pentru ca mărturia mincinoasă să poată constitui temei de revizuire a procesului penal, nu este suficient să se constate existența infracțiunii, fiind necesar să se constate că această mărturie mincinoasă a condus la pronunțarea unei hotărâri ilegale și neîntemeiate [1, p.223].

Inițierea procesului de revizuire în acest temei va fi posibilă numai după ce hotărârea judecătorească prin care se dovedește săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă va căpăta autoritatea de lucru judecat. Astfel, instanța de judecată va putea să pronunțe o sentință de achitare când va stabili că mărturiile au fost depuse prin violență. O sentință de încetare poate fi pronunțată în situația când fapta nu prezintă pericol social, a intervenit un act de amnistie, persoana a fost grațiată, a survenit decesul inculpatului etc.

În baza temeiului prevăzut de art.458 alin.(3) pct.1 CPP revizuirea mai poate fi cerută atunci când se constată, printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă, falsitatea unor: corpuri delictive, acte procesuale întocmite de către organul de urmărire penală, expertize, constatări tehnico-științifice, concluzii medicale, înscrisuri etc. Ca și în situația mărturiilor mincinoase, este necesar de constatat că aceste mijloace de probă false au dus la pronunțarea unei hotărâri neîntemeiate sau nelegale [9, p.658], adică să fie dovedit faptul că prin admiterea acestor mijloace de probă s-a dus la soluționarea greșită a fondului cauzei.

Alt caz de revizuire stipulat în art.458 alin.(3) pct.2 CPP este dacă *s-au stabilit alte circumstanțe de care instanța nu a avut cunoștință la emiterea hotărârii și care, independent sau împreună cu circumstanțele stabilite anterior, dovedesc că cel condamnat este nevinovat ori a săvârșit o infracțiune mai puțin gravă sau mai gravă decât cea pentru care a fost condamnat sau dovedesc că cel achitat sau persoana cu privire la care s-a dispus încetarea procesului penal este vinovat/vinovată*. Deși acest deschiderea procedurii de revizuire în acest caz este, conform art.460 alin. (1) CPP, de competența procurorului, totuși, în activitatea practică se atestă cazuri în care acest temei al revizuirii în fața instanței de judecată nu mai este susținut chiar de către acuzatorul de stat [10]. Din aceste considerente, atragem atenția la necesitatea examinării de către procurori, atunci când invocă respectivul temei, a presupuselor noi circumstanțe și dacă ele sunt capabile de a răsturna soluția inițială.

Al treilea caz în care poate fi cerută revizuirea este dacă ***două sau mai multe hotărâri judecătorești irevocabile nu se pot concilia*** (art.458 alin.(3) pct.3 CPP). Pentru declanșarea revizuirii în acest caz, se cere existența a două sau mai multe hotărâri pronunțate de instanțele penale care soluționează fondul cauzei, care nu pot fi atacate în același timp printr-o altă cale de atac, se exclude reciproc și dispozițiile acestor hotărâri conțin soluții asupra aceluiași fapt și persoane [9, p.660]. În practica judecătorească se cunosc numeroase cazuri când se solicită revizuirea în temeiul unor hotărâri judecătorești irevocabile inconciliabile. De exemplu, pentru aceeași faptă, printr-o hotărâre judecătorească un autor este condamnat, iar printr-o altă hotărâre judecătorească este achitat, în care caz vor fi supuse revizuirii toate hotărârile ireconciliabile. Acest lucru poate fi dedus și din prevederile art.462 alin.(6) CPP că, în cazul admiterii cererii de revizuire din cauza existenței câtorva hotărâri ce nu se pot concilia, cauzele în care aceste hotărâri au fost pronunțate se conexează pentru rejudicare.

Al patrulea temei de revizuire este dacă ***Curtea Constituțională a recunoscut drept neconstituțională prevederea legii aplicată în cauza respectivă*** (art.458 alin.(3) pct.4 CPP). Acest caz de revizuire este bazat pe excepția de neconstituționalitate care constituie acel mijloc de apărare prin care părțile își valorifică drepturile și interesele legitime [2, p.48]. Persoanele au tot dreptul să profite de o decizie a Curții Constituționale prin care s-a constatat neconstituționalitatea unei prevederi legale și, în consecință, să profite de aceasta prin formularea cererii de revizuire.

Efectul retroactiv al hotărârilor Curții Constituționale reprezintă o redresare a consecințelor negative ale procedurilor penale soluționate definitiv prin aplicarea unei norme declarate neconstituțională. Astfel, spre deosebire de celelalte efecte în timp ale hotărârilor Curții, în situația efectului retroactiv, pârghia balanței pe care stau principiul securității raporturilor juridice și principiul legalității înclină în favoarea celui din urmă.

Legislația procesual-penală nu conține prevederi referitoare la perioada pentru care retroactivează hotărârea Curții Constituționale. În lipsa unei asemenea prevederi, efectul retroactiv al hotărârii prin care se declară neconstituționalitatea unei dispoziții legale poate să se refere la fiecare caz în care a fost pronunțată o hotărâre judecătorească irevocabilă în perioada cuprinsă între data adoptării legii și data pronunțării hotărârii Curții Constituționale [11].

În contextul cercetării temeiurilor de revizuire, considerăm a fi interesantă propunerea de *lege ferenda* ce a fost înaintată de către I.Rusu [4], cu privire la completarea art.458 alin.(3) CPP, cu pct.(5) în redacția: *Revizuirea poate fi cerută în cazurile în care: 5) „Un judecător a fost sancționat disciplinar definitiv pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, dacă aceste împrejurări au influențat soluția pronunțată în cauză”*.

Expunându-ne punctul de vedere, considerăm oportună includerea acestui temei de revizuire în Codul de procedură penală al Republicii Moldova și credem că pe această cale se va oferi un nivel mai înalt de rigiditate și strictețe a legislației procesual-penale. Totodată, va fi consolidată aplicarea principiului securității raporturilor juridice la soluționarea cauzelor penale.

Activitatea procesuală prealabilă

Termenul de înaintare a cererii de revizuire nu depinde de titularul dreptului de revizuire sau de momentul descoperirii, ci de faptul dacă aceasta este sau nu în favoarea condamnatului, fapt care a condiționat existența prevederilor diferite [6, p.435-436].

Cercetând prevederile din Codul de procedură penală, conchidem că în situațiile în care revizuirea este **în defavoarea condamnatului**, art.459 alin.(1) CPP stabilește că revizuirea unei hotărâri de achitare, de încetare a procesului penal, precum și revizuirea unei hotărâri de condamnare pentru motivul că pedeapsa este prea ușoară sau pentru că celui condamnat trebuie aplicată legea privitoare la o infracțiune mai gravă se pot face numai în înăuntrul termenului de prescripție a incriminării, stabilit în art.60 Cod penal și cel mai târziu până la un an de la descoperirea circumstanțelor prevăzute în art.458 alin.(3) CPP.

În favoarea condamnatului revizuirea poate fi cerută oricând, chiar și după decesul acestuia. În caz de descoperire a circumstanțelor prevăzute în art.458 alin.(4) CPP, revizuirea în favoarea condamnatului a unei hotărâri de condamnare nu este limitată de nici un termen.

Remarcăm poziția doctrinarilor care susțin că dreptul nelimitat de a înainta cerere de revizuire, în cazul în care acesta este în favoarea condamnatului, își găsește explicația și justificarea în principiile de bază ale dreptului penal și ale dreptului procesual, potrivit cărora condamnarea unui nevinovat nu trebuie să se producă niciodată, iar dacă, totuși, s-a produs, ea fiind imprescriptibilă, trebuie să fie desființată oricând, chiar și după moartea celui ce i-a fost victim [12, p.619].

Este de menționat că art.459 CPP nu prevede repunerea în termenul de înaintare a cererii de revizuire. Concluzia pe care o facem este că durata înaintării unei cereri de revizuire poartă caracter imperativ și depășirea termenului va duce la decderea din dreptul de a exercita calea de atac.

Persoanele care pot solicita revizuirea. În conformitate cu art.460 alin. (1) CPP, revizuirea poate fi cerută de oricare dintre părțile din cauza penală a cărei revizuire se cere. Fiecare dintre părți poate cere revizuirea în limitele calității sale procesuale. Soțul sau rudele apropiate (copiii, părinții, frații și surorile, bunicul, bunica, nepoții) pot înainta cerere de revizuire chiar și după decesul condamnatului. În literatura de drept procesual penal (*I.Neagu, M.Damaschin*) [1, p.433] s-a propus ca printre titularii revizuirii să fie adăugată și persoana vătămată.

Procurorul poate din oficiu să inițieze procedura revizuirii. Dacă există vreunul din temeiurile prevăzute în art.458 alin.(3) pct.1)-2) CPP, procurorul, în limitele competenței sale va emite ordonanță de deschidere a procesului de revizuire și va efectua cercetarea circumstanțelor invocate. Dacă procurorul conchide că lipsesc temeiurile de declanșare a revizuirii, va emite o ordonanță de refuz în deschiderea procedurii de revizuire.

Partea care a cerut deschiderea revizuirii poate să atace ordonanța de refuz la judecătorul de instrucție în baza art.313 CPP. După terminarea cercetării circumstanțelor noi, procurorul înaintează întregul material, împreună cu concluziile sale, instanței care a judecat cauza în fond.

Interes manifestă faptul că în art.464/1 alin.(2) lit.(b) CPP, legiuitorul a prevăzut că la revizuirea cauzelor în urma pronunțării hotărârilor de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, rudele condamnatului pot să depună o cerere de revizuire chiar și după moartea condamnatului, numai dacă cererea este formulată în favoarea acestuia. Întrebarea firească pe care o înaintăm este în baza cărei rațiuni legiuitorul a stabilit doar în art.464/1 alin.(2) lit.(b) CPP că revizuire poate să fie depusă, după deces, numai dacă a fost formulată în favoarea condamnatului, iar în art.460 alin.(2) pct.(2) CPP avem o reglementare diferită?

Cererea de revizuire. Activitatea procesuală prealabilă este pusă în mișcare prin cererea de revizuire, adică declarația de folosire a acestei căi de atac formulată în scris [9, p.662]. În cerere trebuie să se indice: cazul de revizuire pe care se întemeiază cererea, mijloacele de probă în dovedirea acestuia, hotărârea definitivă a cărei revizuire se cere.

În situațiile prevăzute de art.458 alin.(3) pct.1) și pct.2) CPP, cererea de revizuire se înaintează procurorului de nivelul instanței care a judecat cauza în fond

iar în cazul temeiurilor prevăzute în art.458 alin.(3) pct.3) și pct.4) CPP, cererea de revizuire va fi adresată instanței de judecată care a judecat cauza în primă instanță.

Practica judecătorească cunoaște numeroase situații în care cererea de revizuire a fost înaintată în adresa organului necorespunzător: cererea a fost înaintată direct în instanța de judecată, deși urma să fie înaintată la Procuratură și invers, când cererea de revizuire a fost depusă la Procuratură deși urma să fie înaintată în instanța de judecată. În acest context, vom aduce dosarul nr.1rh-17/2019 în care, prin sentința Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani din 13.09.2019 [13] s-a respins cererea condamnatului privind revizuirea sentinței, ca fiind depusă fără competență legală în adresa Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani. *Completul de judecată, examinând motivele de fapt și mai cu seamă temeiul de drept al revizuirii conform art.458 alin.(3) pct.2) CPP, deduce, că cererea de revizuire urma a fi depusă de către condamnat la Procuratura, care este competentă de a examina temeiurile din prezenta cerere de revizuire. Or, din prevederile legale anunțate supra, instanța de judecată este investită să examineze cerere de revizuire fără adresare prealabilă la procuratură doar în cazurile expres stabilite prin lege, și anume în art.460 alin. (1) CPP. În speță, autorul revizuirii își întemeiază cererea în baza articolelor 458-460 CPP, examinarea căreia este de competența nemijlocită, la caz, a Procuraturii Generale. În baza celor expuse, completul deduce că nu este competent de a examina prezenta cerere de revizuire, pe cale de consecință cererea este pasibilă de respins ca fiind înaintată față de autoritate necompetentă.*

Aprecierea probelor la judecarea revizuirii

Competența în materie de revizuire. Ca regulă generală, competența de judecare a cererii de revizuire revine instanței care a judecat cauza în prima instanță. Nu are relevanță dacă hotărârea a rămas definitivă în fața primei instanțe, instanței de apel (sau instanței de recurs), competența revenind întotdeauna primei instanțe [14]. Astfel, în Codul de procedură penală al R.M. este prevăzut că pentru cazurile stabilite la pct.1)-4) art.458 CPP, instanța competentă să judece revizuirea este instanța care a judecat cauza în prima instanță.

Fazele (etapele) judecării cererii de revizuire. În majoritatea legislațiilor procesual-penale, instituția revizuirii parcurge, de regulă, două faze procesuale, și anume: admiterea în principiu și judecarea în fond. Având ca model legislația procesual-penală din alte state, examinarea cererii de revizuire în Republica Moldova parcurge la fel două etape distincte: admiterea în principiu și judecarea în fond, fiecare etapă având sarcini și conținut procesual propriu. În contextul dat, vom face referire la cercetătorii T.Osoianu și I.Chirtoacă [2, p.50] care sunt de opinie că această dublă statuare asupra cererii de revizuire: admisibilitatea (*judicium rescindens*) și asupra fondului (*judicium rescissorium*), are ca scop o mai bună securitate a raporturilor juridice.

Prima fază (etapă) a judecării cererii de revizuire este admisibilitatea (judecarea în principiu). În această etapă, instanța de judecată va verifica dacă cererea îndeplinește condițiile legale prevăzute în art.485, art.460 și art.462 CPP. Astfel, după primirea materialelor trimise de procuror, președintele instanței conducându-se de prevederile art.344 CPP fixează un termen pentru examinarea cererii de revizuire, cu citarea părților interesate. La termenul fixat, instanța de judecată va examina chestiunea dacă cererea de revizuire a fost făcută în condițiile stabilite prin lege, vor fi ascultate părțile prezente și vor fi cercetate probele administrate. În baza celor constatate și conducându-se de prevederile art.462 alin.(4) CPP, instanța de judecată va dispune, prin încheiere, admiterea cererii de revizuire sau, prin sentință, respingerea acesteia.

Examinarea admisibilității cererii de revizuire constituie etapa în care instanța controlează seriozitatea cererii, atât din punct de vedere al fondului, cât și al condițiilor de formă, făcând o apreciere proprie asupra motivelor și probelor propuse de revizuent, în scopul de a se convinge că revizuirea trebuie examinată pe fond [14]. Această verificare devine o procedură premergătoare și eliminatorie având ca finalitate înlăturarea de la judecarea pe fond a cereri de revizuire inadmisibile, tardive sau neîntemeiate.

În această primă fază a judecării cererii de revizuirii (admisibilității) instanța poate să verifice oricare din probele pe care se întemeiază cererea de revizuire sau poate, când este necesar, la cererea părților, să accepte administrarea de probe noi [8, p.79]. Verificarea probelor în cadrul admiterii în principiu a cererii de revizuire nu duce la o rejudecare a fondului.

Este paradoxal că în Codul de procedură penală, legislatorul moldovean nu a făcut o delimitare clară între faza de admitere a cererii de revizuire și faza judecării revizuirii. Totuși, în activitatea procesuală, deosebirea între aceste două faze există și este vizibilă. În art.462 alin.(1) CPP este stipulat că judecătorul care a primit materialele fixează termen pentru examinarea cererii de revizuire *în vederea admiterii revizuirii*, cu citarea părților interesate. Această reglementare de procedură identifică o primă etapă a procedurii în fața instanței de judecată în ordine de revizuire, și anume *etapa admisibilității*. Cu toate acestea, conținutul normei nu lămurește nici direct și nici prin analogie, ce ar însemna admisibilitatea cererii. Din analiza prin analogie a Hotărârii explicative a Plenului CSJ nr.9 din 30.10.2009 “Cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală” [15], putem înțelege că admisibilitatea reprezintă etapa în care judecătorul verifică dacă cererea de revizuire îndeplinește cerințele de formă, de conținut și temeiurile pentru depunerea cererii, care se desprind din articolele 458-459 CPP, verificare care se materializează prin pronunțarea unei încheieri de admitere a cererii spre examinare sau de inadmisibilitate a cererii.

Aici considerăm necesar să scoatem în evidență o lacună comisă de legislatorul moldovean la reglementarea art.462 alin.(1) CPP, deoarece această prevedere legală se referă expres doar la acțiunile președintelui instanței față de materialele

primite de la procuror. Ori, așa cum am menționat supra, în cazurile prevăzute de art.458 alin.(3) pct.3) și pct.4) CPP, procedura de revizuire se deschide direct în fața instanței de judecată, la cererea subiecților cu drept de inițiere a unei astfel de proceduri, adică, de avocat, de condamnat, de soțul sau rudele apropiate ale condamnatului. Astfel, conchidem că la momentul actual dispoziția de la art.462 alin. (1) CPP este formulată lacunar și urmează a fi modificată.

Remarcăm în acest sens că problema reliefată de noi mai sus a fost cercetată în detalii de către V.Dandeu, în articolul științific “Procedura de revizuire în fața instanței de judecată” [16, p.193]. Autorul citat a ajuns la concluzia că varianta publicată și intrată în vigoare la 12.06.2003 a Codului de procedură penală, reglementa în art.460 alin.(1) că: “procedura de revizuire se deschide în baza cererii adresate procurorului de nivelul instanței care a judecat cauza în fond.” Adică la momentul intrării în vigoare a Codului de procedură penală conform Legii R.M. nr.122 din 14.03.2003, norma de la art.462 alin.(1) se corobora cu cea de la art.460 alin.(1), însă odată cu intervenirea modificărilor și completărilor din art.460 alin. (1) CPP adoptate prin Legea R.M. nr.66 din 05.04.2012 [17] (care sunt în vigoare actualmente), s-a admis o lacună legislativă, nefiind verificate și corelate și alte norme cu care sunt în legătură directă prevederile modificate.

Făcând o cercetare a practicii judecătorești naționale, am constatat că la înaintarea cererilor de revizuire conform art.458 alin.(3) pct.3) și pct.4) CPP de către alți subiecți decât procurorul, instanțele judecătorești sunt nevoite să aplice prin analogie dispozițiile lacunare din art.462 alin.(1) CPP, adică cu interpretarea și aplicarea extensivă prin analogie a normelor de procedură.

Un alt aspect pe care dorim să îl evidențiem aici este că în art.462 alin.(4) CPP, legiuitorul nu a reglementat expres felurile sentinței de respingere a cererii de revizuire (ca inadmisibilă, ca neîntemeiată sau altele). Or, în norma precitată este stabilit numai că instanța, în baza celor constatate, dispune, *prin încheiere, admiterea cererii de revizuire sau, prin sentință, respingerea acesteia*. Luând în considerație acest fapt, în dispozitivul sentințelor pe care le pronunță, instanțele judecătorești obișnuiesc să indice că “Cererea depusă de (...) se admite” ori “Cererea depusă de (...) se respinge”, fără a mai specifica dacă cererea se respinge ca fiind inadmisibilă, neîntemeiată ori nefondată.

Așadar, în cadrul procedurii de examinare a cererii de revizuire soluția instanței de judecată poate fi de admitere sau respingere a revizuirii. Pornind de la faptul că în art.462 alin.(4) CPP legiuitorul nu a reglementat felurile sentinței de respingere a cererii de revizuire (ca inadmisibilă, ca neîntemeiată sau altele) și nici retragerea cererii de revizuire, instanța de judecată poate dispune admiterea cererii de revizuire (prin încheiere) sau respingerea cererii de revizuire (prin sentință). O altă soluție din acest punct de vedere nu poate să existe.

Cu titlu de exemplu, vom aduce sentința Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani din 13.11.2020, dosar nr.1rh-18/19, prin care s-a respins cererea avocatului M.V. în interesele condamnatului de deschidere a procedurii de revizuire a procesului

penal privind condamnarea lui F.V. în baza art.324 alin.(3) lit.a), b), 326 alin.(3) lit.a) Cod penal, ca fiind neîntemeiată [18].

În speță, cererea de revizuire înaintată de avocatul M.V. în interesele condamnatului F.V. se întemeiază de drept în baza art.458 alin.(3) pct.3 CPP – două hotărâri judecătorești irevocabile nu se pot concilia. În particular, pe de o parte se invocă sentința de condamnare a lui F.V. și deciziile instanțelor judecătorești ierarhic superioare de menținere a condamnării, iar pe de altă parte ordonanța judecătorească din 14.11.2014 de încasare a sumei de 5.500.000 Euro de la debitorul „R.O.” LP, sumă care după cum susține revizuentul și avocatul revizuentului se regăsește în sentința de condamnare a lui V.F., fiind reținută drept remunerație ilicită.

Pe parcurs, în data de 13.11.2020, revizuentul V.F. și avocatul acestuia au depus cerere prin care au solicitat retragerea cererii de revizuire și renunțarea în continuare la examinarea cauzei în ordine de revizuire. Drept pretext invocat în cererea de retragere a cererii de revizuire, partea apărării a menționat decizia de inadmisibilitate a Curții Constituționale nr.28 din 12.03.2020, privind controlul constituționalității articolelor 458 alin.(3) pct.3) și 462 alineatele (5)-(6) CPP, care în pct.31 a statuat, că legislația procesual penală stabilește că revizuirea procesului penal poate fi solicitată, inter alia, în cazul în care două sau mai multe hotărâri judecătorești irevocabile nu se pot concilia. Această situație se referă stricto sensu la hotărâri judecătorești irevocabile pronunțate în cauze penale, neîntemeiată hotărârea judecătorească din cauza civilă.

În context, completul de judecată este de acord cu poziția apărării, care este orientată în raport cu decizia de inadmisibilitate a Curții Constituționale nr.28 din 12.03.2020, însă nu poate să accepte poziția părții apărării cu privire la retragerea cererii de revizuire. Or, legislația procesuală penală în vigoare și anume art.460-463 CPP, prevede că în cadrul procedurii de examinare a cererii de revizuire soluția instanței de judecată poate fi de admitere sau respingere. Codul de procedura penală nu stabilește alternativă pentru situația invocată de revizuent și avocatul acestuia.

O întrebare firească este dacă sunt în drept judecătorii care au judecat cauza în fond să examineze cererea de revizuire privind aceeași cauză? Or, legislatorul moldovean nu a stabilit în mod expres faptul că rejudecarea cauzei după admiterea revizuirii trebuie examinată de un alt complet de judecată decât cel care a examinat admisibilitatea cererii de revizuire.

În problema dată, Curtea Constituțională a lămurit că, legea procesual-penală îi interzice judecătorului să participe la o nouă judecare a cauzei în procedura căii extraordinare de atac, dacă a mai participat în calitate de judecător la examinarea aceleiași cauze în primă instanță, într-o cale ordinară sau extraordinară de atac, precum și în cazul participării ca judecător de instrucție [19]. În opinia judecătorilor Curții Constituționale: *acest fapt presupune că cererile de revizuire care ajung la instanța de revizuire nu le mai pot fi repartizate judecătorilor care s-au*

pronunțat anterior printr-o hotărâre asupra fondului unei cauze penale a cărei revizuire se cere.

Exemplu practic de aplicare corectă a legislației în acest sens, ne poate servi încheierea Judecătorei Chișinău sediul Buiucani din 18.12.2019 de admitere a declarației de abținere (în dosarul nr.1rh-18/2019) [20]. În speță, atât declarația de abținere a judecătorilor de la judecarea cererii de revizuire, cât și încheierea de admitere a declarației de abținere este motivată în drept pe Decizia Curții Constituționale nr.106 din 07.10.2019. Instanța de fond a motivat că, *pornind de la faptul că art.140 din Constituție determină caracterul obligatoriu al actelor Curții Constituționale emise în cadrul unei proceduri jurisdicționale, instanța de judecată își întemeiază poziția de a admite declarația de abținere a judecătorilor S.L. și A.N., care au fost membri ai completului de judecată ce au pronunțat sentința din 27 iunie 2016 (Judecătorei Buiucani, municipiul Chișinău).*

A doua fază (etapă) a judecării cererii de revizuire este judecarea în fond (numită și rejudecarea cauzei). După ce a fost admisă cererea de revizuire, se purcede la rejudecarea cauzei conform regulilor de procedură privind judecarea în prima instanță. Pe măsură ce va considera necesar, în această etapă instanța de judecată poate să examineze din nou probele care au fost administrate în cursul judecăților precedente sau cu ocazia admiterii cererii de revizuire (art.463 alin.(2) CPP).

Rejudecarea are ca obiectiv principal confruntarea materialului probator existent anterior în dosarul cauzei cu materialul probator prezentat sau adunat și complet ulterior în procedura de admitere în principiu [9, p.665]. În funcție de circumstanțele constatate și conducându-se de prevederile art.464 CPP, instanța de judecată va hotărî admiterea sau respingerea revizuirii.

Dacă instanța de judecată va constata că cererea de revizuire este întemeiată, va dispune anularea hotărârii în măsura în care a fost admisă revizuirea, cu pronunțarea unei hotărâri noi, potrivit articolelor 382-399 și 410 CPP. În situațiile în care instanța de judecată va constata că cererea de revizuire nu este întemeiată, o va respinge. Astfel că hotărârea definitivă atacată își va păstra autoritatea de lucru judecat.

Dacă executarea unei hotărâri judecătorești irevocabile va fi anulată prin revizuire, persoana va dispune de remedii procesuale pentru apărarea drepturilor sale. Dacă va considera necesar, concomitent cu anularea hotărârii, instanța va dispune și restituirea amenzilor, a bunurilor confiscate, precum și a cheltuielilor judiciare pe care cel în favoarea căruia s-a admis revizuirea nu era obligat să le suporte [21].

Potrivit art.465 CPP, sentințele instanței de revizuire, pronunțate în conformitate cu art.462 alin.(4) și art.464 CPP, pot fi supuse apelului și recursului conform art.400 și art.420 CPP. Prin urmare, pot fi supuse căilor de atac atât sentințele de respingere a cererii de revizuire, precum și respingerea sau admiterea revizuirii după rejudecare.

Concluzii și recomandări

Generalizând cele analizate mai sus, ajungem la concluzia că revizuirea este concepută ca o cale extraordinară de atac, prin intermediul căreia se poate obține anularea unei hotărâri judecătorești și reluarea judecării cauzei în fond. Pot fi suse revizuirii doar hotărârile judecătorești definitive și irevocabile, pronunțate de instanțele judecătorești din Republica Moldova. Scopul final al revizuirii este de a înlătura erorile de fapt și de drept comise de instanța de judecată la judecarea cauzei în fond.

Reglementarea revizuirii o găsim în Partea specială, Titlul II, Capitolul V al Codului de procedură penală, articolele 458-465. Temeiurile în baza cărora poate fi admisă cererea de revizuire au fost stabilite exhaustiv în art.458 alin.(3) din Codul de procedură penală. Drept urmare, persoana care înaintează cerere de revizuire trebuie să indice *in concreto* cel puțin unul din temeiurile prevăzute.

Luând în considerație că revizuire este o cale de atac extraordinară, considerăm imperios necesar ca în activitatea practică, fiecare caz de revizuire să fie cercetat amănunțit. Revizuirea se prezintă ca un remediu extraordinar, de aceea considerăm că redeschiderea procedurilor ar trebui efectuată doar în prezența unor erori judiciare fundamentale, înlăturarea cărora nu poate avea loc decât numai prin anularea hotărârii definitive.

Pe de altă parte, persistă un risc justificat că accesul prea des la „revizuire” ar putea să transforme această cale de atac extraordinară în una obișnuită, situație ce ar veni în contradicție directă cu principiile autorității lucrului judecat și securității raporturilor juridice.

În scopul perfecționării legislației procesual-penale, cu titlul de *lege ferenda* propunem:

Modificarea articolului 458 alineat (3) punct 1 din Codul de procedură penală, cu expunerea lui în formula:

(3) Revizuirea poate fi cerută în cazurile în care: 1) *s-a constatat, **printr-o hotărâre penală irevocabilă**, comiterea unei infracțiuni în timpul urmăririi penale sau în legătură cu judecarea cauzei;*

Modificarea articolului 460 alineat 2 din Codul de procedură penală, cu expunerea lui în următoarea redacție:

(2) *Cerere de revizuire poate să declare: a) oricare parte din proces, în limitele calității sale procesuale; b) soțul și rudele apropiate ale condamnatului, chiar și după decesul acestuia, **numai dacă cererea este formulată în favoarea condamnatului.***

Referințe bibliografice:

1. Neagu I., Damaschin M., Iugan A. Codul de procedură penală adnotat. Partea specială. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2021.

2. Osoianu T., Chirtoacă I. Evoluțiile recente ale jurisprudenței în materia revizuirii procesului penal. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr.2 (57).
3. Volonciu N., Uzlaeu A., Atasiei D. (și alții). Codul de procedură penală comentat. Editia a 3-a (aniversară). București: Hamangiu, 2017.
4. Rusu I. Revizuirea în legislația altor state (analiză de drept comparat). În: *Revista de note și studii juridice* (România), Ediție online. [citat 08.12.2021]. Disponibil: www.juridice.ro
5. Codul de procedură penală Nr. PROCPEN din 24.03.1961. În: *Buletinul Oficial al R.S.S.M.*, 1961, nr.10 (Abrogat).
6. Sternioală O., Vîzdoagă T. Revizuirea procesului penal / Manualul Judecătorului pentru cauze penale / coordonator M.Poalelungi. Chișinău: Tipografia Centrală.
7. Decizia Curții Constituționale nr.66 din 15.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr.15g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 313, 458 și 460 din Codul de procedură penală. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr.212-220.
8. Бородинова Т.Г. Институт пересмотра приговоров в современном уголовно-процессуальном праве Российской Федерации: диссертация доктора юридических наук. Кубанский государственный университет, 2016.
9. Drept procesual penal / Dolea Ig., Roman D., Vîzdoagă T. (și alții), Ediția a 3-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.
10. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a R.M. din 19.09.2018, dosar nr.1ra-1175/2018. [citat 22.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11902
11. Hotărârea Curții Constituționale nr.21 din 01.10.2018 pentru controlul constituționalității articolului 458 alin.(3) pct.4) din Codul de procedură penală (efectul retroactiv al hotărârilor Curții Constituționale în materie de drept penal procedural) (*Sesizarea nr.98a/2018*). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.416-422.
12. Botezatu R., Dolea I., Roman D. (și alții). Codul de procedură penală. Comentariu. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005.
13. Sentința Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani din 13.09.2019, dosar nr.1rh-17/2019. Arhiva Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani.
14. Bandol I.-D. Procedura de judecată a revizuirii în Noul Cod de procedură penală. În: *Revista de note și studii juridice* (România), Ediție online. [citat 11.12.2021]. Disponibil: www.juridice.ro
15. Hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a R.M. nr.9 din 30.10.2009 “Cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală”. [citat 15.12.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_hot_expl.php

16. Dandeu V. Procedura de revizuire în fața instanței de judecată. În: Materialele Conferinței științifice naționale “*Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*”, 04 iunie 2021, Cahul, Volumul 8, Partea 1, 2021, Cahul: USC.
17. Legea R.M. nr.66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală nr.122-XV din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.155-159.
18. Sentința Judecătorei Chișinău sediul Buiucani din 13.11.2020, dosar nr.1rh-18/19. Arhiva Judecătorei Chișinău sediul Buiucani.
19. Decizia Curții Constituționale nr.106 din 07.10.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr.134g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a tezei I de la art.33 alin.(3), a tezei a II-a de la art.460 alin.(1) și a art.463 alin.(1) CPP (incompatibilitatea judecătorului la judecarea succesivă a aceleiași cauze penale) (pct.23, 25). [citat 21.12.2021]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/>
20. Încheierea Judecătorei Chișinău sediul Buiucani din 18.12.2019 de admitere a declarației de abținere (dosarul nr.1rh-18/2019). Arhiva Judecătorei Chișinău sediul Buiucani.
21. Decizia Curții Constituționale nr.28 din 12.03.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr.7a/2020 privind controlul constituționalității articolelor 458 alin.(3) pct.3) și 462 alineatele (5)-(6) din Codul de procedură penală.